

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHISINING KREATIVLIK QOBILIYATINI ETNOPEDAGOGIKA YORDAMIDA RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Rustam XURRAMOV SAYFIDDINOVICH

Termiz davlat universiteti "Boshlang'ich ta'lim" kafedrasi tayanch doktoranti.

Termiz, O'zbekiston

e-mail: rustamkhurramov@mail.ru

tel: 90 376 87 88

Аннотация

Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'qituvchisining kreativlik qobiliyatini etnopedagogika yordamida rivojlantirish metodikasi, boshlang'ich sinf o'qituvchilarni kreativ qobiliyat asosida innovatsion faoliyatga tayyorlash imkoniyatlari va boshlang'ich sinf o'qituvchisining kreativlik qobiliyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning shakl, metod va texnologiyalari haqida yozilgan.

Kalit so'zlar: mantiqiy fikrlash, rivojlantirish, evristik qobiliyat, metodika, faoliyat, natija, qobiliyat.

Аннотация

В данной статье написано о методе развития творческих способностей учителя начальных классов с использованием этнопедагогике, возможностях подготовки учителей начальных классов к инновационной деятельности, основанной на творческих способностях, а также о формах, методах и технологиях совершенствования методики развития творческих способностей. способности учителя начальных классов.

Ключевые слова: логическое мышление, развитие, эвристическая способность, методология, деятельность, результат, способность.

Abstract

This article is written about the method of developing the creative ability of the primary school teacher using ethnopedagogy, the possibilities of preparing primary school teachers for innovative activities based on creative ability, and the forms, methods and technologies

of improving the methodology of developing the creative ability of the primary school teacher.

Keywords: *logical thinking, development, heuristic ability, methodology, activity, result, ability.*

Kirish. Hozirgi sharoitda milliy ta'lim tizimlari rivojlanishi quyidagi bir qator omillar bilan belgilanadi: bir tomondan, ta'lim inson faoliyatining muhim sohalaridan biri bo'lib qoldi, ikkinchi tomondan esa jamiyat hayotida ta'lim rolining oshishi iqtisodiy rivojlanishning yangi yo'nalishlari paydo bo'lishiga olib kelmoqda.

Tahlil va natijalar. O'qituvchilarni kreativ yondashuvlar asosida innovatsion faoliyatga tayyorlashga talab kun sayin oshib bormoqda, shu sababli mamlakatimiz taraqqiyoti ilm-fan, texnika-texnologiyalar rivoji hozirda bardavomlik kasb etmoqda. Shuning uchun oliy ta'lim muassasasida pedagoglarni tayyorlashga zamonaviy ilm-fanning so'nggi yutuqlariga asoslangan talablar qo'yib borilishi tabiiy. Bular boshlang'ich sinf o'qituvchilarni zamonaviy raqobatbardosh qilib, ya'ni innovatsion rivojlangan qilib tayyorlash davr talabi ekanligini ko'rsatmoqda. Bunday talablarni bajarish uchun quyidagi jihatlarga e'tibor berish kerak bo'ladi:

1. Boshlang'ich sinf mutaxassislarni tayyorlash jarayonida kreativ qobiliyatni rivojlantirish.

Ta'lim jarayoni ko'p bosqichli dinamik jarayon sifatida qaralib, ta'lim metodlari va texnologiyalari zamon bilan hamnafas yangilanib borayotgani hisobga olinadi, shuningdek, axborot texnologiyalaridan samarali foydalanishga har qachongidan ham ko'proq e'tibor berish doimiy faoliyatga aylanadi[1-13]. Innovatsion metod va texnologiyalarni amaliyotga joriy etishda ko'rib chiqilayotgan ta'lim yo'nalishidagi o'quv rejasining fanlar bloklari va ularning aloqadorligi hamda tayanch fanlar bilan integratsiyasi e'tiborga olinsa, mazkur soha bo'yicha istiqbolli pedagogik samara qo'lga kiritiladi.

2. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarni tayyorlashning axborot texnologiyalari tizimini shakllantirish va ularni yangi talablar asosida yanada takomillashtirib borishga erishish.

Bunda boshlang'ich sinf o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlashning axborot texnologiyalarini yaratish va takomillashtirib borish ishlari quyidagi ketma-ketlik asosida olib boriladi:

- o'quvchilarning mustaqil fikr yuritish qobiliyatini oshirishda kompyuterlardan texnik-didaktik vosita sifatida foydalanish;

- boshlang'ich sinf o'qituvchilarni kompyuterdan foydalanishining samarali shakllari bilan tanishtirish;

- boshlang'ich sinf o'qituvchilarda kompyuterda ishlash bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishning optimal yo'llarini topishga erishish;

- boshlang'ich sinf o'qituvchilarni intellektuallashtirilgan o'qitish tizimlari va ularga mos holda ishlab chiqilgan muloqotli ishchi dasturlardan foydalanish ko'nikmalari bilan qurollantirish.

3. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlash bo'yicha innovatsion-integrativ majmualar tayyorlashga oid tadqiqot ishlarini doimiy olib borish.

Bunda ta'limda axborotli ta'lim muhiti, shuningdek, innovatsion ta'lim muhitlari negizidagi innovatsion-integrativ majmualar tayyorlashga istiqbolli yo'nalish deb qarash lozim bo'ladi. Ushbu jarayon an'anaviy ta'lim jarayoni bilan intellektuallashtirilgan ta'lim jarayonlari o'rtasidagi intellektuallashtirilgan interfeysni o'rnatish orqali amalga oshiriladi va bunda dasturlashtirilgan ta'minot nihoyatda zarurligini e'tiborga olib ish yuritishga to'g'ri keladi.

4. Innovatsion faoliyatni tashkil etish uchun o'qituvchining kasbiy intellektual salohiyati hamda muntazam yuksalishini doim e'tiborga olib faoliyat yuritish.

Bunda o'qituvchining o'z sohasiga oid fanlar asoslarini bilishi va ular bo'yicha egallagan bilimlaridan o'zi ta'lim beradigan fanni bayon qilishda samarali foydalanishi kerak, o'zi ta'lim beradigan fanlarga mos va xos innovatsion metod va texnologiyalar bilan qurollangan bo'lishi, muntazam ravishda jamiyatimiz va davlatimizdagi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlardan xabardor bo'lishi, o'zi o'qitayotgan fan bo'yicha o'quv-metodik, o'quv-dasturiy, o'quv-didaktik, axborotli metodik ta'minotlar kabilari bilan qurollangan bo'lishi muhim ahamiyat kasb etadi.

5. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlashning o'quv-metodik axborotli ta'minotini mukammal yaratish. Bunda asosiy e'tibor qayd etilgan ta'minotning zamonaviy taraqqiyot darajasi bilan mos ravishda yuksalib, takomillashib borishiga qaratiladi va ularni quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirish mumkin bo'ladi:

- boshlang'ich sinf o'qituvchilarning axborot kommunikatsion texnologiyalarni to'liq egallash jarayonida axborot madaniyati shakllanishini o'quv jarayoniga tatbiq etish;

- elektron o'quv adabiyotlari: elektron darslik, elektron o'quv qo'llanma, fan bo'yicha elektron portfel va elektron qomusiy lug'at kabilarni tayyorlash;

- interfaol metodlar va ulardan amaliy faoliyatda foydalanishga "didaktik portfel" tayyorlash;

- internetdan foydalanib ta'lim jarayoniga tegishli fanlar bo'yicha ma'lumotlar to'plash va shu kabilari.

6. Kasbiy bilimlarni zamon talabi asosida muntazam takomillashtirib borishga erishish. Bunda:

- egallanishi lozim bo'lgan mutaxassislik bo'yicha bilimlarni uzluksiz ravishda oshirib borish va ularni yanada boyitish vositalaridan samarali foydalanishga erishish;

- pedagogik va axborot texnologiyalariga oid adabiyotlar bilan muntazam tanishib borish, ulardan amaliy-kasbiy faoliyatda og'ishmay foydalanish va shu kabilar.

7. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda kreativ qobiliyatga erishish.

Kreativ qobiliyat quyidagilarga asoslansa, maqsadga erishishning optimal yo'li kafolatlanadi:

- boshlang'ich sinf o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlashning dolzarb muammolari nimalardan iborat ekanligini anglab olish;

- boshlang'ich sinf o'qituvchilarni o'z mutaxassisliklariga oid ilmiy-uslubiy, dasturiy-didaktik, dasturiy-axborotli ta'minot yaratish;

- oliy ta'lim muassasalarida boshlang'ich sinf o'qituvchilarni innovatsion tayyorlash bo'yicha ilmiy, ilmiy-uslubiy, innovatsion loyihalar bilan tanlovlarda qatnashish va ularni boshlang'ich sinf o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlashga keng joriy etish borasida muntazam ijodiy faoliyat yuritish kabilar.

8. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda ularning ma'naviy etuk va intellektual salohiyatli bo'lishining muntazamligini ta'minlash.

Ushbu tarkibiy qismga qo'yilgan talablarni bajarish quyidagi jihatlarga e'tibor berish orqali amalga oshirilishi mumkin:

- boshlang'ich sinf o'qituvchilarda ma'naviy etuklik tuyg'usini shakllantirish;

- boshlang'ich sinf o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda ta'lim dasturidagi fanlar bo'yicha va ularga tegishli ma'lumotlardan muntazam ravishda foydalanish;

- boshlang'ich sinf o'qituvchilarni o'qituvchi kasbining mas'uliyati, ya'ni jamiyat taraqqiyotining harakatlantiruvchi kuchi ekanligi to'g'risidagi ma'lumotlar bilan muntazam ravishda tanishtirib borish;

- ma'naviy-ma'rifiy faoliyat bo'yicha turli mavzularda ma'naviy tadbirlarni tashkil etishning mukammal istiqbolli rejasini ishlab chiqish va ularni olib borishning innovatsion uslublarini yaratishga doimo e'tiborli bo'lish va hokazo.

O'qituvchining innovatsion faoliyati bu – tayyorlik darajasini, talabalar o'rtasida innovatsion madaniyatni shakllantirishga imkon beruvchi integrativ xususiyatdir. Professional sohada istalgan natija va tegishli darajaga erishish uchun bo'lajak

o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlashga har qachongidan ko'ra e'tiborni kuchaytirish zarur.

Pedagogik innovatsiyaning modeli			
Nimaga o'qitish?	Nima uchun o'qitish?	Qanday o'qitish?	Qanday qilib natijaga erishish?
Pedagogik innovatsiya- jarayonini rivojlantiruvchi va natijaliligini ta'minlovchi tizimidagi har qanday yangilik	o'qitish ta'lim	Pedagogik innovatsion faoliyat – ta'lim jarayoni maqsadlari, mazmuni, metodlari, shakllari, vositalari, texnologiyalari, menejmenti va tashkiliy maqsadlaridagi har qanday zamonaviy o'zgarishlardir	
Pedagogik innovatsiyaning uch asosi			
Ijtimoiy-iqtisodiy	Pedagogik-psixologik	Tashkiliy-boshqaruv	

1-rasm. Pedagogik innovatsiya modeli.

Innovatsion pedagogika – pedagogik texnologiyalarni muntazam takomillashtirish jarayoni, pedagogik ta'lim mazmunini boyitish, mazkur maqsadga pedagogik metodlar, vositalar va uslublarni maksimal darajada ta'lim jarayonida qo'llashdir.

Innovatsion pedagogika – ta'lim tizimida har qanday ijobiy natijalilikka olib keluvchi yangi tizimlar va yo'nalishlar bo'lib, ularni sifatli va oxirgi maxsulotni ishlab chiqarishga safarbar etishdir.

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib, boshlang'ich sinf o'qituvchilar innovatsion faoliyatining obyektiv xususiyatlari ishlab chiqildi.

Innovatsion faoliyat sohasi	Kasbiy-professional vazifalar	Amalga oshirish Mexanizmi	Innovatsion faoliyat natijasi
Pedagogik qidiruv	Qidiruv - axborot	Mashg'ulotlardagi kamchiliklarning noaniq	Shakllantirilgan innovatsion

		ma'nosi.Qarama-qarshiliklarni qidirish va muammoli vaziyatni anglash	muammo. Haqiqiy o'quv kursining tavsifi
	Analitik-tanqidiy	Innovatsiya muammosi bo'yicha mavjud bilim va ma'lumotlarni tanqidiy baholash. O'quv kursining analitik tavsifini tayyorlash. Qarama-qarshi o'zgaruvchilarni aniqlash. Pedagogik innovatsiya mavzusining belgilanishi. O'zgaruvchilarni operatsionallashtirish va dastlabki mezonlarni shakllantirish	Innovatsiyaning maqsadi va vazifalari. Innovatsiyalarni baholashning dastlabki mezonlari
Pedagogik yangilik yaratish	Modelli-Loyihaviy	Qarama-qarshi o'zgaruvchilarga adekvat bo'lgan mustaqil o'zgaruvchilarni aniqlash.	O'quv kursi loyihasi va innovatsion taklif ishlab chiqish
	Me'yoriy - Konstruktiv	Yangi didaktik, pedagogik retseptlarni ishlab chiqish. Tajriba o'tkazish.	Pedagogik sinov Natijalari
Innovatsion faoliyat sohasi	Odatiy Profesional Vazifalar	Odatiy professional vazifalarni hal qilish uchun operatsiyalar	Innovatsion faoliyat natijasi
Pedagogik	Dasturiy	Innovatsion loyihani amalga oshirish dasturini yaratish.	Pedagogik

Innovatsiyalar-ni amalga oshirish	ta'minot va stsenariy	Innovatsion loyihani amalga oshirish uchun optimal stsenariyni ishlab chiqish	innovatsiyalarni amalga oshirish dasturi va chora-tadbirlar rejasi
	Tashkiliy-Boshqaruv	Approbatsiya, innovatsion stsenariyni bajarish.	Ktilayotgan Natijalar
Pedagogik-didaktik innovatsiyalarga yo'naltirish	Tajribali-baholash	Mezonlarni tizimli yo'naltirish. Pedagogik tadqiqotning maqsad va vazifalarini shakllantirish, amalga oshirish dasturini tuzish, dalillarni to'plash, qayta ishlash va tizimlashtirish. Umumiy natijalarni tahlil qilish, umumlashtirish va izohlash. Xulosalarni shakllantirish va ularning harakatlari doirasini aniqlash.	Yangilangan mezonlari. Yangilik natijasida ta'siri. Xulosalar

2-rasm. Innovatsion faoliyatning ob'ektiv xususiyatlari.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlash jarayoni innovatsion faoliyatni rivojlantirish, kasbiy faoliyatni yanada takomillashtirish, uni kasbiy mahorat darajasiga ko'tarishdan boshlanadi. Bunday jarayon o'qitishning mazmuni va usullarini uzluksiz izlashga yo'naltirilgan innovatsion ta'lim muhitini yaratish, innovatsion onglik va zamonaviy o'qituvchining faoliyat modelini tuzish orqali amalga oshiriladi.

Yuqoridagilarga e'tibor qaratadigan bo'lsak, pedagogik faoliyat samaradorligining ikki vektorini uning innovatsion xarakteri nuqtai nazaridan ajratib ko'rsatishimiz mumkin:

- o'qituvchi o'z faoliyatida allaqachon yaratilgan texnika va texnologiyalarni kasbiy faoliyatning real sharoitlariga moslashuvi bilan amalga oshiradi;

- o'qituvchi kasbiy faoliyatning ob'ektiv ravishda o'qitishning yangi metod, vosita va texnologiyalarini yarata oladi.

Xulosa. Demak, boshlang'ich sinf o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlash zamonaviy pedagogikada dolzarb va istiqbolli ijtimoiy muammo ekanligi ko'rinib turibdi. Innovatsion ta'limga yo'naltirilgan texnologiyalar keng qamrovli, murakkab, ijodiy, pedagogik faoliyat ekanligini muntazam diqqat markazda bo'lishi lozim. Chunki ular yordamida bo'lajak mutaxassislarni tayyorlashning istiqbolli va samarali uslubiyatini yaratish mumkin hamda ular asosida raqobatbardosh innovatsion faoliyati rivojlangan bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash kafolatlanadi.

ADABIYOTLAR:

1. Педагогика. Энциклопедия. III жилд. жамоа// Тошкент: «Ўзбекистонмиллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2017. – 400б.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика, 1991. 479с.
3. Jumaeva, H. (2020). Some Shapes of Spiritual Attack, Its Influences and Outcomes for Educating the Youth. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* Vol, 8(2).
4. Djumayeva, H. M. (2021). DEVELOPING THE PEDAGOGICAL MECHANISM OF PREVENTING STUDENTS FROM INTERNAL THREATS. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(10), 331-338.
5. Джумаева, Х. М. (2018). ГЛОБОЛЛАШУВ ДАВРИДА, ЁШЛАРНИ МАЪНАВИЙ ТАХДИДЛАРДАН ҲИМОЯ ҚИЛИШ ОМИЛЛАРИ. *Интернаука*, (46-2), 70-71.
6. Djumayeva, H., & Turayev, A. (2022). METHODOLOGY OF COMBINATORY PROBLEMS SOLVING IN THE TIMSS INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAM IN PRIMARY CLASS MATHEMATICS LESSONS. *Eurasian Journal of Academic Research*, 2(12), 1224-1228.
7. Muhammadjonovna, J. H. (2020). MODEL OF PROTECTION OF STUDENTS FROM INTERNAL THREATS AND ITS MAIN COMPONENTS. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* Vol, 8(12).
8. Салохитдинова, Н. (2021). Development prospects of primary education integration (on the example of exact and natural sciences). *Общество и инновации*, 2(7/S), 221-225.
9. Салохитдинова, Н. (2022). Aniq va tabiiy fanlar tushunchalarining integratsiyasi (Aniq va tabiiy fanlar misolida). *Современные тенденции инновационного развития науки и образования в глобальном мире*, 1(3), 368-371.
10. Salohiddinova, N. (2022). INTEGRATION OF EXACT AND NATURAL SCIENCES CONCEPTS (On the example of exact and natural sciences). *Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL)*, 3(11), 158-165.
11. Салохитдинова, Н. (2021). Перспективы развития интеграции начального образования (на примере точных и естественных наук). *Общество и инновации*, 2(7/S), 221-225.

12. Salokhitdinova, N. M. (2021). Current state of science integration in primary education. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 10(3), 533-537.
13. Muxlisa, E., & Oysuluv, U. (2022). MAQOL VA MATALLARNING CHOG'ISHTIRMA TADQIQI. *IJTIMOYIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(2), 102-107.

